

Jolana Darulová

Kultúrne dedičstvo v kontexte zaniknutého baníctva v meste Banská Štiavnica

---

Studia Etnologiczne i Antropologiczne 14, 187-196

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jolana Darulová

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovenská republika

Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií

Fakulta humanitných vied

Kultúrne dedičstvo v kontexte zaniknutého baníctva v meste Banská Štiavnica

Abstract: The city of Banská Štiavnica and technical monuments in its vicinity were in year 1993 registered in the List of the World Cultural Heritage UNESCO (the mining region). The Salamander Parade in Banská Štiavnica as part of intangible cultural heritage of Slovakia represents specific and unique cultural traditions of miners that had formed during 150 years of existence of the Academy of Mining in Banská Štiavnica, during the following 80 years of active mining, and moreover, during 20 years following its finishing in 1993. The “Ausus” tradition nominated by the mining association Herrengrund is located in the mining settlement of Špania Dolina.

Key words: The Representative List of Intangible Cultural Heritage of Slovakia, Banská Štiavnica, the Salamander Parade, the “Ausus” tradition

K významným územiám, v ktorých sa počas viacerých storočí formovala hmotná i duchovná kultúra Slovenska v nezameniteľných sociálnych formách, patria montánne subregióny. Na strednom Slovensku boli najvýznamnejšie slobodné banícke kráľovské mestá, z ktorých vynikali medená Banská Bystrica, zlatá Kremnica a strieborná Banská Štiavnica. Každé z nich malo svoje kultúrne špecifiká a historické prvenstvá, na ktorých je možné stavať súčasný imidž mesta – Banská Bystrica Thurzovsko-Fugerovkú spoločnosť – medenorudný podnik, ktorý v 2. pol. 15. stor. vyvážal meď do Gdanska, Benátok a Mníchova, Kremni-

ca mincovňu, jeden z najstarších nepretržite vyrábajúcich podnikov na svete (od 1328). V Banskej Štiavnici, ktorej sa budem v štúdiu bližšie venovať, ovplyvnila prvky nehmotného kultúrneho dedičstva okrem iného banícka akadémia – prvá vysoká technická škola v Európe. Mnohé študentské zvyky sa stali súčasťou baníckych tradícií. Medzi ne patrí „Salamandrový sprievod“, „šachtág“, širší kultúrny rámec má aušusnícka tradícia.

Cieľom štúdie je zaznamenanie nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré aj po zániku aktívneho dolovania v skúmanom meste Banská Štiavnica (zapísaná v Zozname UNESCO v roku 1993) žije a zachováva si cenné historické lokálne špecifiká. Vzhľadom k tomu, že mnohé jeho prvky sú aj v súčasnej dobe súčasťou historickej pamäte obyvateľov mesta, je doposiaľ silným obsahovým východiskom miestnej identity. Jeho zachovávanie, odovzdávanie a rozvoj je zabezpečované predovšetkým inštitucionálne. Sprostredkovateľom a organizátorom je banícky spolok a aj mesto samotné stavia svoj imidž predovšetkým na baníckej histórii a prezentovaní baníckych tradícií. Aj vďaka tomu sa niektoré prvky baníckych zvykov a rituálov siahajúcich do stredoveku dostali do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, resp. o zápis usilujú. Ide o Salamandrové dni, ktoré sú výhradným špecifikom Banskej Štiavnice a aušusnícku tradíciu, ktorú nominoval Banícky spolok Herrengrund z baníckej osady Špania Dolina, ktorá je však prítomná aj v skúmanom meste Banská Štiavnica.

Stručná charakteristika mesta

Banská Štiavnica (s prívlastkom strieborná) bola zameraná na ťažbu a spracovanie striebra. O jej význame v minulosti svedčí okrem iného aj počet obyvateľov, ktorý v roku 1777 presiahol 20 000¹. Odvtedy počet obyvateľov klesal a v súčasnosti sa vyše pätnásť rokov udržuje na počte cca 10 500 obyvateľov. Z typologického hľadiska išlo o robotnícke mesto. V prostredí Banskej Štiavnice spôsob života spolu s tradičnou kultúrou baníkov nadobudli v minulosti istý špecifický charakter, podmienený okrem iného aj lokálpatriotizmom Banskoštiavničianov. Okrem rozvinutého výtvarného prejavu (maľované betlehemy, makety baní vkladané do fliaš, rezbárstvo – v súčasnosti reprezentovaný jedným z najväčších betlehemov na Slovensku) a doposiaľ zachovaného svojského humoristického rozprávania a anekdot o fiktívom baníkovi Náckovi, ide najmä o boha-

¹ M. Č e l k o: *História. W: Štiavnica. Svedectvo času*. Red. M. L i c h n e r a kol. Banská Bystrica 2002, s. 49.

té obyčajové tradície, ktorých prezentácia vrcholila na tzv. banických dňoch (9. septembra) v špecifickom sprievode tzv. salamandry „faklcúg“².

Takmer všetky spoločenské a kultúrne aktivity spojené s baníckymi tradíciami boli do roku 1993, kedy bola definitívne ukončená ťažba v banskoštiavnických baniach, organizované baníkmi samotnými, resp. podnikom, či závodmi banskoštiavnických baní. Ukončenie ťažby znamenalo aj postupný zánik socioprofesijnej skupiny baníkov, ale neznamenalo ukončenie spoločensko-kultúrnych aktivít. O zabezpečenie kontinuity baníckych tradícií sa od roku 1992 snaží Banskoštiavnicko-hodrušský banícky spolok. Pozitívnym impulzom pre udržiavanie baníckych tradícií bol zápis Banskej Štiavnice a technických pamiatok jej okolia v roku 1993 na Listinu svetového dedičstva UNESCO³.

Teoretické východiská

Jadrom skúmaných baníckych sviatkov je vo všetkých prípadoch odvolávanie sa na minulosť a jej oslavovanie. Preto je v štúdiu použitý koncept „vynájdenej tradície“ (v anglickom origináli „invented tradition“) historika Erica Hobsbawma⁴. K. Popelková a J. Zajonc uvádzajú, že:

v situáciách, v ktorých spoločenstvo, skupina či idea hľadajú cestu pre presadenie sa či udržanie sa, alebo vtedy, keď je potrebné vytvoriť či vyjadriť sociálnu súdržnosť v reálnom či umelo vytvorenom spoločenstve alebo vstúpiť nejaké presvedčenie, hodnotový systém, konvenciu správania, siahne sa do minulosti skupiny ako do zásobárne artefaktov a udalostí. Z nej sa vyberú také, ktoré vyhovujú uvedeným potrebám, prip. sa pretvoria/prispôbia, vhodne skombinujú a pride k „vynálezu tradície“. Pri „vynájdenej tradícii“ je história používaná ako prvok vyjadrujúci opodstatnenosť akcií i ako spojivo skupinovej súdržnosti. Súčasťou vynájdenia tradície je nastolenie potreby opakovania, čím sa vytvorí dojem minulosti, kontinuity ideí aj spoločenstva⁵.

² J. Darulová: *Odras baníckych tradícií v pamäti a identite súčasného mesta*. W: *Paměť města. Obraz města, veřejné komemorace a historické zlomy v 19.–21. století*. Red. M. Ferencová, J. Nosková. Brno 2009, s. 123.

³ J. Darulová: *Banská Štiavnica. Od lokalizmu k svetovému kultúrnemu dedičstvu*. W: *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku. III. Globálne a lokálne v súčasnom meste*. Red. A. Bitušiková, D. Luther. Banská Bystrica 2012, s. 128, 129, 130.

⁴ Cyt. Za: E. Hobsbawm: *Introduction: Inventing traditions*. In: *The Invention of Tradition*. Eds. E. Hobsbawm, T. Ranger. Cambridge 1983, s. 2.

⁵ K. Popelková, J. Zajonc: *Súčasné sviatky v historickom baníckom meste: symbolické aktivity v etnologickej perspektíve*. W: *Vivat akadémia Banská Štiavnica. Zborník vydaný pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Red. Z. Denková. Banská Štiavnica 2013, s. 56.

Takmer všetky dokumenty medzinárodného (UNESCO) i národného charakteru (napr. Koncepcia..., Deklarácia...⁶) týkajúce sa kultúrneho dedičstva upozorňujú na možné nebezpečenstvá, týkajúce sa buď trvalého poškodenia (hmotné kultúrne dedičstvo) alebo civilizačných zmien a globalizácie, ktoré môžu negatívne ovplyvniť najmä živé prejavy kultúrneho dedičstva – teda nehmotné kultúrne dedičstvo. Špecifický význam nadobúda kultúrne dedičstvo v súčasných mestách. Azda každé mesto na Slovensku – Banskú Štiavnicu nevynímajúc – sa v zmysle teoretickej koncepcie dvojitej tranzície bývalých socialistických miest – vedome snaží o nadviazanie na sociálno-kultúrnu pluralitu medzivojnového obdobia (historizujúci aspekt) a zároveň sa usiluje zapojiť do globálnych (európskych) štruktúr a sietí (modernizujúci aspekt) – čo sa môže dotknúť aj kultúrneho dedičstva miest.

Globalizáciu chápem ako proces, ktorý na jednej strane homogenizuje (vytvárajú sa totožné javy, miesta, či nemiesta) a na druhej strane vytvára podmienky pre diverzitu (globálne, lokálne, glokálne).

Popis kultúrnych javov

Okrem stručného opisu prvkov nehmotného kultúrneho dedičstva sa budem zaoberať aj jeho vývojom a zmenami z hľadiska obsahu, formy a funkcie.

Salamandrový sprievod

Za najvýznamnejšie z banických kalendárnych obyčajových tradícií možno v Banskej Štiavnici považovať **Dni baníkov** (9. september – oficiálny deň baníkov), ktoré začali svoju tradíciu 5. a 6. júla 1934 so sprievodom, banickou akadémiou, bohoslužbami a banickou veselnicou. Postupne nadobúdali celoslovenský význam, lebo združovali všetkých baníkov, a po druhej svetovej vojne, v súlade so socialistickou ideológiou, boli oslavou banického stavu. Po roku 1989 sa stávajú čoraz viac banskoštiavnickou osobitosťou, najmä vďaka lokálnej zvláštnosti salamandrovému sprievodu. Názov „salamander“ je odvodený od kľukatého pohybu jašteričky – salamandry škvrnitej. Napodobňujúc jej pohyby prechádzal sprievod v podvečerných hodinách z jednej strany ulice na druhú nesúc kahance a fakle, čím budil dojem obrovskej pohybujúcej sa jašterice.

---

⁶ *Koncepcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru. Schválila vláda Slovenskej republiky 8. augusta 2007. Red. V. Kysel. Bratislava 2008. Deklarácia Národnej rady SR o ochrane kultúrneho dedičstva – prijatá uznesením NR SR č. 1292, r. 2001.*

Z hľadiska postavenia prvku v prostredí nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska reprezentuje Banskoštiavnický salamander jednoznačne špecifické a ojedinelé kultúrne tradície baníkov, ktoré sa formovali v kontextoch 150 ročného pôsobenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici – prvej vysokej školy tohto typu na Slovensku. V tomto období študenti konali viaceré salamandrové sprievody – pri lúčení sa absolventov (valetantov) s mestom bol na konci početného sprievodu salamander, ktorý tvorili lesníci s faklami a baníci s kahancami klúkato sa pohybujúci mestom, tak isto aj počas pohrebu študenta či profesora, banského funkcionára. Jadro sprievodu vždy tvorili poslucháči akadémie. To boli korene prvku nehmotného kultúrneho dedičstva. Po odsťahovaní akadémie z mesta v roku 1919, načas sprievody zanikli. Obnovené boli v roku 1934. Postupne sa tradícia realizácie sprievodov zúžila iba na jeden – o to mohutnejší sprievod konaný vždy pri príležitosti dňa baníkov. Sprievod mohutnel – účinkovalo v ňom aj 500 maskovaných i nemaskovaných postáv a mal aj niekoľko desiatok metrov. Vzhľadom k svojej štruktúre nadobudol konštantnú podobu, spo-

Fot. 1. Salamandrový sprievod z roku 1961, Banská Štiavnica, Slovensko (fot. Archív J. Darulová)

čívajúcu v troch tematických častiach. Prvá časť sprievodu bola vždy slávnostná – otváral ju pastier nesúci drevenú pozlátenú jašteričku⁷, druhá bola zábavná a skladala sa z dvoch častí – prvú vyplňali maskované postavy znázorňujúce historické udalosti či osobnosti, ale aj humorné postavy mesta, druhá časť mala karnevalovú podobu⁸.

Salamandrový sprievod konaný pri príležitosti banických dní pretrval aj za socializmu: jeho súčasťou boli okrem fakľového sprievodu i alegorické vozy oslavujúce hrdinských robotníkov – baníkov. Počas dňa baníkov sa na tribúne nad mestom konali oficiálne prijatia predstaviteľov vlády i baníkov, spojené so slávnostnými prejavmi a oceňovaním baníkov. Program vrcholil podvečer salamandrovým sprievodom a po ňom sa ešte konali tzv. banické estrády, ktorých obsah vyplňali samotní baníci, neskôr najmä pozvaní umelci, ľudoví rozprávači, speváci a pod.

Po roku 1989 sú aktérmi sprievodu reprezentanti socio-profesijnej skupiny baníkov (málopočetní aktívni baníci, ďalej absolventi banických škôl, zástupcovia banických spolkov). V súlade s Hobsbawmovou teóriou vynájdenej tradície sa

Fot. 2. Salamandrový sprievod z roku 2011, Banská Štiavnica, Slovensko
(fotografie poskytlo Mesto Banská Štiavnica, autor: Marian Garai)

⁷ S jašteričkou je spojená legenda o vzniku mesta, keď pastier objavil na vršku nad mestom jašteričky so zlatým a strieborným prachom na chrbte, čo dalo podnet k dolovaniu.

⁸ Podrobne o salamandrovom sprievode napísali D. Štepaneková, J. Novák: *Banskoštiavnický salamander*. Banská Štiavnica 1992. Druhé doplnené vydanie vyšlo v roku 2010.

včleňovali do programu baníckych dní nové aktivity – napr. tzv. Štiavnické trhy (od roku 1991), Pivovarnícky deň (od roku 1994) a nakoniec aj Dni európskeho kultúrneho dedičstva na Slovensku, ktoré nadväzujú na skutočnosť zápisu Banskej Štiavnice do Zoznamu UNESCO.

Tieto sprievodné akcie sú dokladom snáh rozšíriť banícky obsah osláv na oslavy mesta. Z hľadiska funkcií podujatia spojené s baníckym dňom už nemajú združovať baníkov, ale reprezentovať význam baníctva pre samotné mesto a rozšírením škály „nebaníckych“ aktivít prilákať čo najväčší počet záujemcov, domácich i zahraničných turistov. Dni baníkov sa premenovali na Salamandrové dni, ktoré s výnimkou samotného salamandrového sprievodu, možno označiť za mestský festival s hudbou rôznych žánrov, akciami pre deti (divadlá, sokoliari, animačné programy, modelári, šermiari atď.), výstavami, trhmi atď.

Vývoj a zmeny salamandrových sprievodov:

- ako sprievodov študentov baníckej akadémie (1763–1918) pri rôznych významných udalostiach – zväčša ako súčasť prechodových rituálov – prijatie za študenta, sobáš, pohreb, ukončenie štúdia (valetanti);
- ako súčasť osláv tzv. Deň baníkov – najmä v období socializmu;
- ako súčasť osláv dni mesta Banská Štiavnica (v súčasnosti), ktoré sú totožné aj s Dňom baníkov.

Prvky kultúry (salamander) v poslednom štádiu už nepredstavujú fixné kultúrne dedičstvo minulosti, ale symbolickú konštrukciu tradícií. Prvky širšieho rámca, ktoré som hodnotila ako festival, sú socializačného charakteru, na ktorých divák participuje prežívaním autentickej skúsenosti reality odlišnej od každodennosti. Majú vlastné významy, pravidlá a atmosféru a slúžia ako prameň identifikácie⁹. Ako Ulf Hannerz parafrázuje britského spisovateľa Jonathana Rabana *Soft City* z roku 1974 práve mestá na rozdiel od dedín...“ sú vo svojej podstate plastické, môžete sa slobodne rozhodnúť, kto ste a mesto vám vytvorí vhodné prostredie... je poddajné a pružné pre hru s identitou“¹⁰. Lokálnu identitu chápem, podobne ako O. Danglová, ako jednu z foriem sociálnej identity, založenej na pocite stotožnenia sa so špecifickým priestorom sociálneho bytia, ktoré si zasluhuje byť cenené, kultivované, uznávané. Aj preto, že priestor sa prelína s inými, pre človeka podstatnými identifikáciami – geografickými, kultúrnymi, náboženskými, ekonomickými či civilizačnými¹¹ je možné predpokladať, že centrálné časti historického mesta Banskej Štiavnice naplnené počas salamandrových dní kultúrnymi prvkami stelesnenými práve tunajším kultúrnym dedič-

⁹ K. Tešárová: *Etnografická sonda do konštrukcie a produkcie kultúrnych atrakcií*. W: *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku. III. Globálne a lokálne v súčasnom meste*. Red. A. Bitušíková, D. Luther. Banská Bystrica 2010, s. 198.

¹⁰ U. Hannerz: *Svet a mesto po páde Železnej opony: zmenené „miesta významov“*. W: *Kultúrna a sociálna...*, s. 14.

¹¹ O. Danglová: *Lokálne kontexty identity*. W: *Svet mnohých „My a Oni“*. Red. V. Krivý, O. Danglová. Bratislava 2006, s. 111.

stvom vytvára impulzy pre miestnych obyvateľov (príp. aj zástupcov baníkov z iných lokalít) identifikovať sa s nimi. Napomáha tomu aj skutočnosť kolektívneho prežívania s nadväzovaním pomyselného spojenia s minulosťou.

Pravidelným opakovaním „salamandrových dní“ sa zabezpečuje ich ritualizácia, zánikom banskej činnosti a zmenšovaním socio-profesijne skupiny baníkov sa však stáva samotný salamander sviatkom symbolickým. Ritualizované správanie využívajú tak samotní reprezentanti baníkov, ako aj predstavitelia mesta i verejní činitelia. Obradnosť a okázalosť umožňuje okrem iného prezliekanie sa do banických uniforiem, čo je na jednej strane vyjadrením úcty banickým symbolom, ale na druhej strane umožňuje anonymitu, posilňuje stupeň dramatizácie, inscenácie, nostalgie, archaickosti – z reality, či rituálu sa stáva divadlo, reálne sa stáva hraným. Rituály, podobne ako aj iné kultúrne prejavy, absorbujú príjem nových hodnôt, symbolov a informácií, čím sa mení ich pôvodný charakter, forma i funkcia. Vznikajú aj rituály nové a naopak tie, ktoré nezodpovedajú súčasným kultúrnym hodnotám, vzorom či politickej ideológii, môžu aj zaniknúť.

Rituály legitimizujú moc, vzťahy, väzby, statusové pozície jedinca v rodine, sociálnej skupine, spoločenstve, s využívaním lokálnych i globálnych elementov. Sú dôležitým nositeľom ideológie, ekonomických, kultúrnych, symbolických i sociálnych kapitálov, rodinných i spoločenských socio-normatívnych hodnôt a noriem. Zároveň pri rituáloch zohráva veľký význam aj moment subjektívnosti a emotívneho prežívania¹².

V tomto poslednom štádiu analyzovaného kultúrneho prvku za prejav globalizácie možno považovať oblasť komercializácie, ktorá je popri snahe o zabezpečenie kontinuity banických tradícií významným motivačným prvkom a tak isto aj konanie skupín, ktorí sa počas salamandrových dní snažia získať kapitál na presadenie vlastných záujmov. Inou početne veľkou skupinou ľudí, ktorí bezprostredne súvisia s globalizáciou sú turisti. „Predstavujú dokonca jednu z kľúčových skupín, ktorá robí z týchto miest to, čím sú“¹³.

Aušusnícka tradícia

Ďalší prvok zapísaný do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska tvorí Aušusnícka tradícia. Je ešte výraznejším dokladom toho, že kultúrne dedičstvo prechádza významnými zmenami a je v konečnom dôsledku výsledkom konštrukcie¹⁴. Nemecké slovo *Ausschuss* v preklade znamená výbor, pravdepodobne však bolo pre baníkov aušusníkov zaužívanéjšie

¹² K. Košťalová: *Podiel mestských inštitúcií na organizovaní rituálov*. W: *Kultúrna a sociálna...*, s. 80.

¹³ U. Hannerz: *Svet a mesto po páde Železnej opony...*, s. 14, 15.

¹⁴ Podrobnejšiu pozri analýzu aušusníckej tradície v štúdií Z. Denková, I. Chovanová: *Minulosť a súčasnosť aušusníckej tradície*. „Etnologické rozpravy“ 2013, nr 1/2, s. 154–161.

označenie aušusnícke bratstvá. Tvorili ich baníci, ktorí dosahovali chvályhodné pracovné výkony a zároveň mali aj uspokojujú morálny profil. Išlo teda o reprezentáciu baníkov s čestnou povinnosťou či funkciou sviatenia počas bohoslužieb najmä vo vianočnom, veľkonočnom období, počas banických ofier. Hlavným diferenciacným znakom bol špecifický odev. V banských mestách koexistovali dva varianty: uhorský zložený z bieleho saka, zelenej čiapky, čierneho ošliadra a červených súkenných nohavíc zastrčených v čiernych čizmách. Sako nosili prepásané ošliadrom – banickou koženou zásterou, ktorá sa nosila prepásaná zo zadu dopredu. Nemecký variant mal namiesto červených nohavíc krátke biele nohavice siahajúce po kolená, doplnené bielymi podkolenkami a koženými topánkami ozdobenými sponou¹⁵. Na rukách mali biele rukavičky. Základnou rekvizitou bola sviečka, svietnik.

Vývoj a zmeny aušusníckej tradície

V 18. a 19. storočí sa prvýkrát výrazne mení funkcia aušusníkov. Práve 18. a 19. storočie je totiž podľa konceptu E. Hobsbawma obdobím vynálezu verejných obradov „invented traditions“, ktoré sú kombináciou štátnej okázalosti a ľudovej slávnosti, kombinácie, v ktorej sa spája moc i potešenie občanov. Je to obdobie masovej výroby verejných pamiatok, upomienkových predmetov, uniforiem, sprievodov, kapiel, či vlajok. V tomto období sa konali cisárske návštevy v stredoslovenských banských mestách, a súčasťou ceremoniálov boli i aušusníci reprezentujúci kráľovského banícke mesto.

Druhá funkčná zmena prichádza po roku 1948. Po spoločensko-politicko-ekonomickej zmene sa ako symbol nábožnosti a starého buržoázneho sveta vytrácajú z mestských osláv a postupne aj zo priestorov kostolov.

V 90. rokoch 20. storočia po politickom prevrate v roku 1989 boli aušusníci znovu objavení. Aušusnícku tradíciu však naplňujú iní nositelia, mení sa priestor a funkcie, ktoré sú im pripisované. Ich úlohy sú rekonštruované na základe spomienok alebo dobových fotografií. Baníci sú nahrádzaní náturistami a aušusníkov častejšie ako v kostoloch nachádzame v sprievodoch počas mestských a obecných a spolkových slávností, na banských zábavách alebo svadbách, pri odhaľovaní pamätných tabúl. Rekvizitami už nie sú iba sviece, ale stávajú sa nosičmi banických insignií (banického kladiva a železka) alebo loga banického spolku, baníckej zástavy, či v salamandrovom sprievode nesú klopačku. K aušus-

¹⁵ Spomienka na aušusníkov v bielych odevoch je zaznamenaná v publikácii J. Darulová: *Banícky stav nech je velebený. Prejavy identity baníkov z okolia Banskej Štiavnice v slovesnom folklóre a banických obyčajoch*. Banská Bystrica 2007, s. 76.

níkovi, ktorý symbolizuje významnú skupinu baníkov v minulosti, pribúdajú ďalšie banícke symboly. Nové podoby, ale aj obsahy a funkcie aušusnickej tradície sú rozvíjané vďaka entuziazmu jednotlivcov a najmä baníckych spolkov.

Záverom chcem upozorniť na to, že okrem už spomenutých vonkajších univerzálnych javov ohrozujúcich kultúrne dedičstvo, akými sú prirodzený civilizačný vývoj a globalizačné procesy, existujú aj vnútorné lokálne tendencie ovplyvňovania a manipulovania tradícií. V prípade nehmotného kultúrneho dedičstva zohrávajú veľkú úlohu lokálne skupiny ľudí (mimovládne organizácie, záujmové spolky a pod.), ktorých aktivity sú zamerané na prácu s kultúrnou pamäťou a konštruovanie prvkov kultúrneho dedičstva. Popri pozitívnych kultúrnotvorných dopadoch v rámci vymedzovania lokálnej-regionálnej identity, môže tiež dochádzať k vytváraniu skresleného a falošného obrazu minulosti, najčastejšie idealizovaného, mytizovaného zbaveného všetkých negatívnych rysov, ale aj zjednodušeného, ktorý pôvodnú tradíciu nezachováva ale nivelizuje.